

УДК 262.3 – 055.2

Світлана Лисенко, кандидат педагогічних наук,
Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків

ЄПАРХІАЛЬНІ УЧИЛИЩА ЯК ШЛЯХ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЖІНОК У ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті розкриваються загальні історико-педагогічні особливості становлення та розвитку єпархіяльних жіночих училищ в ХІХ – на початку ХХ ст., який здійснила церква задля освіти, соціалізації та включення в професійну сферу жінок.

Ключові слова: освіта, жінка, церква, духовне, єпархіяльне училище, педагогіка, навчання, виховання, педагогічна діяльність.

Лит. 11.

Светлана Лысенко, кандидат педагогических наук
Украинской инженерно-педагогической академии, г. Харьков

ЄПАРХІАЛЬНЕ УЧИЛИЩЕ КАК ПУТЬ ОБРАЗОВАНИЯ И СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЖЕНЩИН В ХІХ – НАЧАЛЕ ХХ В.

В статье раскрываются общие историко-педагогические особенности становления и развития епархиальных женских училищ в ХІХ – начале ХХ в., который воплотила церковь для образования, социализации и включения в профессиональную сферу женщин.

Ключевые слова: образование, женщина, церковь, духовное, епархиальное училище, педагогика, обучение, воспитание, педагогическая деятельность.

Svitlana Lysenko, Ph. D. (Pedagogic),
Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy, Kharkiv

DIOCESAN SCHOOLS AS A WAY OF WOMEN'S EDUCATION AND SOCIALIZATION IN THE ХІХ – BEGINNING ХХ CENTURY

Revealed the general historical and pedagogical features of incipience and development of diocesan woman's schools in ХІХ – beginning ХХ cent. the church realized for education, socialization and inclusion of woman into professional area.

Keywords: education, women, church, spiritual, diocesan school, pedagogic, studying, teaching, pedagogical activity.

Постановка проблеми. За останні десятиліття процеси демократизації в Україні створили сприятливі умови для відновлення та розвитку духовності нашого народу, заснованої на морально-етичних основах православ'я, церковно-релігійних традиціях, співпраці з релігійними діячами та організаціями. Як засвідчило недалеке минуле вітчизняного суспільства, віддалення від релігії, вилучення церковного впливу на соціально-культурну та духовну сторону життя поглиблювали духовну та моральну кризу.

До 1917 р. співробітництво держави, громадськості та церкви у сфері культури, суспільного служіння, виховання молоді, освіти, у тому числі й педагогічної, приносили суттєві результати. Вивчення, відтворення і повернення основ набутого спільного досвіду, особливо у освітній діяльності, стає сьогодні одним з основних напрямків співробітництва держави, науки та церкви.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Історіографічний аналіз педагогічної, філософської та культурологічної спадщини засвідчує, що багато мислителів та педагогів останніх століть прагнули осмислити, перш за все, релігійно-духовні проблеми нашого народу: П. Юркевич ("Серце і його значення в духовному житті людини за вченням слова Божого"), Г. Сковорода ("Початкові двері до християнської гречності"), І. Левицький ("Світогляд українського народу"), В. Янів ("Релігійність українців з етнопсихологічного погляду"), І. Огієнко (Митрополит Іларіон) ("Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу", "Наука про рідномовні обов'язки: рідномовний катехізис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства") та ін.

Фундаментальними залишаються праці педагогів ХІХ ст.: С. Миропольського "Очерк истории церковноприходской школы от первого ее возникновения на Руси до нашего времени",

Д. Семенова “Епархиальные женские училища за первые 50 лет их существования”, В. Давиденка “Церковно-приходская школа: Пособие для учащихся и заведующих церковно-приходскими школами”, у яких розкрито історично-педагогічні особливості участі церкви у розвитку освіти.

Сучасні наукові дослідження здебільшого присвячені питанням української етнопсихології та релігійності (А. Колодний, Т. Довгий, М. Гринич, Л. Філіпович). Серед не багатьох наукових педагогічних робіт і публікацій, які розкривають роль церкви у розвитку освіти та виховання молоді, можна назвати небагато: монографію С. Зідорук з питань суспільно-релігійних викликів України в ХІХ ст., статтю С. Бричок, присвячену церковнопарафіяльним школам Волині кінця ХІХ – початку ХХ ст., статтю Я. Бугерко, яка розглядає особливості релігійності українців. Дуже багато питань участі церкви у організації освіти, у т. ч. й жіночої, залишаються на сьогодні недослідженими.

Мета статті – висвітлити загальні історико-педагогічні особливості становлення та розвитку епархіяльних жіночих училищ ХІХ – початку ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. З часів уведення православ'я, як зазначає визначний педагог ХІХ ст. С. Мировольський, спільні зусилля суспільства, держави та церкви, як жодної іншої з громадських інституцій, були націлені на вирішення трьох завдань: сприяти освіченості народу, релігійному вкоріненню християнської моралі та розумовому розвитку [5, 7]. Причому, церква займалася цією проблемою за власною ініціативою до ХVІІІ ст., а пізніше – аж до початку ХХ ст., – до освіти народу церкву часто спонукала держава.

Аналіз історично-педагогічних джерел засвідчує, що, незважаючи на далеко не рівні права з чоловіком, жінка не була виключена з цих процесів. Так, вже через сто років після відкриття Володимиром Хрестителем першої школи при палаці князя (988 р.), у Києві при Андріївському монастирі 1086 р. було відкрите перше в Європі жіноче училище [2, 3], де дівчата навчалися читати, писати, рахувати та вивчали Святе писання.

Наступні століття звели незначні паростки жіночої освіти нанівець, оскільки жінка так і не стала суб'єктом суспільних відносин. Під впливом як церкви, так і держави світ жінок обмежувався домашнім господарством та вихованням дітей, а освіта стала прерогативою чоловіків.

Хоча в ХVІІ ст. українські жінки були значно освіченіші від жінок сусідніх народів. Це підмітив арабський священник і мандрівник Павло

Алепський (Халебський), який їхав 1654 р. через Україну до Москви. Він стверджував, що мало не всі українці та більша частина їхніх жінок і дочок уміють читати й добре знають порядок церковної служби, церковні співи; панотці вчать сиріт і не дають їм вештатися без діла по вулицях. Черниці Вознесенського монастиря, найбільш із заможних та значних родин, усі не тільки письменні, а навіть високо вчені, знайомі з філософією, логікою, самі писали багато наукових та інших творів [11, 58].

За два століття існування України в межах Російської імперії вітчизняна освіта занепадала, а жіноча освіта ледь жеврїла – існувала тільки в деяких аристократичних сім'ях, які для дочок винаймали приватних учителів.

Починаючи з ХІХ ст., церква опікувалася не тільки освітою народу, а й почала більш системно займатися педагогічною підготовкою своїх служителів до педагогічної діяльності, що засвідчує здійснення реформи духовної освіти (1803 – 1814 рр.), затвердження Святішим Синодом Положення про викладацькі обов'язки (1804 р.), де визначалися освітньо-виховні функції священників, створення Комітету з удосконалення духовних училищ (1807 р.), введення до курсу духовних семінарій предметів педагогічного циклу: психології, логіки (1837 р.), педагогіки (1843 р.), які ще довго не вивчалися у світських середніх і вищих навчальних закладах, розширення числа духовних семінарій та ін. Разом з тим, проблему організації жіночої освіти церква перед собою довго не ставила, основною причиною чого було сприйняття жінки як особи, підвладної чоловіку у всіх відношеннях.

Світську жіночу освіту почала відновлювати ще Катерина ІІ, і, наслідуючи цю традицію, російські імператриці пізніше взяли жіночі училища під свою опіку. За ними слідувала громада, окремі освічені поміщики, які відкривали змішані чи жіночі освітні заклади за власні кошти. Особливо активізувався цей процес після Вітчизняної війни 1812 р., коли серед сиріт воїнів, що загинули, з'явилося дуже багато дівчаток, сім'ї яких втратили добробут. Так, перший в Україні інститут шляхетних дівчат було засновано 1812 р. в Харкові з ініціативи письменника Г. Квітки-Основ'яненка, його брата та інших освітян.

Поштовхом до відкриття церквою духовних училищ для жінок в середині 30-х рр. ХІХ ст. стали жорстокі наслідки епідемії холери, після якої залишилося багато безпритульних сиріт навіть серед дітей духовенства. Перші притуки та школи були організовані при монастирях, де дівчатка-

сироти отримували лише ази грамотності, що забезпечувало “читання книжок церковно-слов’янського друку та елементарні знання Закону Божого” [7, 27]. Значно більше уваги приділяли церковному та сімейному вихованню, навчанню різним видам рукоділля, щоб підготувати дівчаток до ролі майбутніх дружин або черниць.

Але вважається, що старт жіночій освіті, організатором якої виступила церква, відбувся 18 серпня 1843 р. з указу Святішого Синоду, який започаткував у Царському Селі перше училище для дівчат духовного звання. Ученицями цього та подібних духовних училищ могли стати тільки дочки священнослужителів.

Отже, причинами, що спонукали церкву до відкриття жіночих духовних училищ, були наступні:

- потреба суспільства у благодійно-освітній місії церкви, націленій на піклування про дітей-сиріт, число яких значно зросло на тлі соціально-природних небезпек у першій чверті ХІХ ст.;

- бажання дати жінкам з родин служителів церкви, як майбутнім дружинам осіб церковного стану, освіту на основі моделі, заснованої на релігійності, духовності, гуманізмі;

- потреба у жінках-педагогах як суспільства у цілому, так і церкви, для якої вони могли б звільнити служителів-чоловіків від виконання педагогічних обов’язків у церковнопарафіяльній та світській освіті;

- бажання підготувати майбутню матір до виховання дітей у релігійному дусі.

У 60-х рр. ХІХ ст. духовні училища для дівчат на основі Статуту епархіальних жіночих училищ, затвердженого 20 вересня 1868 р., були перетворені в епархіальні жіночі училища, що наглядно показує історія першого харківського училища для дочок батьків духовного сану.

Наприклад, для активізації жіночої освіти та інтересу громади до неї архієпископ Харківський Філарет 1854 р. створив комітет щодо організації училища для дівчаток – дочок священників, і відкрив добровільну підписку. Того ж року було відкрите училище для дівочь духовного сану, а 1869 р. воно реорганізоване у жіноче епархіальне училище зі значним штатним утриманням – 16765 руб. на рік. Для формування у вихованок епархіального училища навичок педагогічної діяльності 1886 р. при ньому була відкрита практична школа (цього ж року вона була реорганізована в однокласну церковнопарафіяльну школу). До школи відразу було прийнято 20 учнів. Викладала в ній одна вчителька, а вихованки-практикантки весь навчальний рік проходили педагогічну практику [1, 736].

При святкуванні 50-річного ювілею харківського

епархіального училища (1904 р.) зазначалося, що “воно підготувало 2850 вихованок, з яких одна частина присвятила себе сімейному життю, а інша – просвіті народу” [1, 710].

Жіночі епархіальні училища мали на меті “виховання дівочь в правилах благочестя за вченням православної церкви та в руському народному дусі з тим, щоб вихованки могли потім мати благодійний вплив на оточуюче середовище строго моральним життям і діяльним виконанням сімейних обов’язків” [8, 29]. Але, не дивлячись на те, що в Статуті не декларувалося завдання підготовки вихованок до педагогічної діяльності, вона здійснювалася, про що свідчить зміст навчання впродовж 6 навчальних років, за які учениці закінчували 6 класів.

Так, у § 80 Статуту епархіальних жіночих училищ розкривалася програма навчання, яка містила два складники: обов’язкові та необов’язкові предмети [10, 1379 – 1380].

Обов’язковими до вивчення були такі предмети: Закон Божий: Священна історія ветхого та нового завітів, досить повний катехізис, пояснення богослужіння, церковна загальна та руська історія; читання новозавітних книг слов’янською мовою (Євангеліє – в 1 – 3 класах, Діяння та послання апостолів – у 4 – 6 класах) з пояснювальним перекладом російською мовою і практичним ознайомленням вихованок з церковнослов’янською мовою та її граматику (25 “тижневих” уроків, як тоді називали суму всіх уроків за тиждень у всіх класах, у яких вивчався даний предмет. Відповідно, це 4 – 5 уроків щотижня); російська мова: етимологія та синтаксис у 1 – 3 класах, теорія словесності й історія російської літератури в 4 – 6 класах, читання та письмові роботи – у всіх класах (21 “тижневий” урок); математика: вся арифметика в 1 – 5 класах, елементарна геометрія – в 6 класі (20 “тижневих” уроків); географія – загальна і руська – з 2 класу (10 “тижневих” уроків); громадянська історія – загальна і руська в 4 – 6 класах (9 “тижневих” уроків); елементарні відомості з фізики в 5 і 6 класах (5 “тижневих” уроків); педагогіка в 6 класі (2 “тижневих” уроки); церковні співи (10 “тижневих” уроків); краснопис (10 “тижневих” уроків). Крім цього, учениці у вільний від занять час мали обов’язково навчатися крою, шиттю, в’язанню, куховарству й іншим видам домашнього господарювання.

До предметів, які вивчалися за бажанням вихованок та їхніх батьків, відносилися нові мови (французька, англійська, німецька та ін.), музика, малювання. Заняття відбувалися у вільний час і за додаткову плату, яку вносили батьки.

Освіта, яку одержували в епархіальних училищах, вважалася середнього рівня, але хоча за змістовністю та обсягом програма епархіального училища значно перевищувала зміст попередніх духовних училищ для дівчат, вона була значно вужчою в теоретичному аспекті, ніж програма жіночої гімназії. У той же час, учениці епархіальних училищ дуже інтенсивно працювали як розумово, так і фізично. Багато вихованок вивчали різні необов'язкові предмети, а учениці випускного класу залучалися до проведення уроків у початкових школах та “епархіальних притулках” – яслах. Вони привчалися до догляду за малюками, організували з ними ігри, співи, займалися “фребелівськими роботами”, навчали читати, писати, рахувати, готували їх до початкової школи. Крім цього, учениці самі підтримували чистоту в класних приміщеннях, займалися самообслуговуванням, а перед днями богослужіння по дві вихованки старших класів по черзі прибирали храм: протирали іконостас, підсвічники, аналої, наводили порядок і чистоту.

Разом з тим, церковна влада обмежувала зміст теоретичної педагогічної підготовки з причин “короткого терміну училищного курсу і перебільшеного об'єму змісту з деяких предметів”. Вважалася, що за відсутності філософської підготовки, яка сприймалася як базова для засвоєння педагогічних знань, запровадити обґрунтований курс з педагогіки неможливо, тому “слід обмежити курс з цього предмету ознайомленням вихованок з методикою навчання предметів початкової школи” [10, 1380].

На цьому тлі позитивним явищем, яке значною мірою нівелювало означене протиріччя, стало відкриття в 70-х рр. ХІХ ст. при епархіальних училищах, слідом за жіночими гімназіями, додаткового (сьомого) педагогічного класу, учениці якого могли більш глибоко вивчити основи педагогічної діяльності. Спочатку таких класів було відкрито всього три – всі на території російських губерній, але на кінець ХІХ ст. їх число зросло.

Учениці педагогічного класу вибирали один з навчальних предметів, які вивчали більш глибоко під керівництвом педагога, з метою подальшого його викладання. Як з обраного навчального предмета, так і з педагогіки та дидактики в цілому, ними самостійно вивчалися підручники та статті в періодичних виданнях, створювалися письмові роботи, реферати, звіти про навчальну роботу. Обов'язковим було проведення уроків у початковій школі, що слугувала базою практичної підготовки до педагогічної діяльності. Кожна

вихованка вела педагогічний щоденник, який систематично обговорювався педагогічною комісією в складі керівника училища, інспектора класів та викладача педагогіки й за участі всіх учениць 7 класу. Продовження навчання в педагогічному класі не тільки давало можливість підвищити рівень теоретичної і практичної підготовки до педагогічної діяльності, але й створювало умови для фізичної й духовної зрілості випускниць, яким по закінченню 6 клас було лише 16 – 17 років, а вони мали у цьому віці вже приступати до відповідальної роботи.

Навчалися учениці епархіальних училищ за тими ж підручниками, що й дівчата в жіночих гімназіях: “Очерк практической педагогики” Ф. Діттеса, “Наука о воспитании” П. Тимошенка, “Руководство к начальному обучению” і “Начальная школа” М. Корфа, “Книга для учителей” К. Ушинського, “Метод обучения по первой учебной книге” І. Паульсона, “Книга для чтения” і “Книга для учителей” В. Водовозова, “Арифметический задачник” М. Томаса, “Курс практической педагогики” С. Бобровського, а також підручниками В. Вахтерева, К. Єльицького, М. Бунакова, М. Демкова, П. Каптерева, І. Тихомирова та інших видатних педагогів ХІХ ст. [4, 108]. Слід зазначити, що, як і у всій російській імперії, навчання в епархіальних училищах здійснювалося російською мовою.

Чи не більше часу та зусиль педагогів, ніж для навчання, приділялося церковному, високоморальному вихованню учениць, так і підготовці їх до майбутньої виховної діяльності серед дітей. Зміст виховання був акумульований як у підручниках з педагогіки та психології, в навчальних предметах божественного спрямування та церковних канонах, так і в способі життя їхніх учителів та їх самих, присвяченого Богу й церкві.

Однією з визнаних сучасниками виховних основ стала цілісна педагогічна концепція православного виховання дітей, розроблена архієпископом Харківським Амвросієм (Ключаревим) (1820 – 1901 рр.), активним проповідником гуманістично-високоморальних засад, організатором церковної освіти. У центр цієї концепції були покладені три постулати: 1) основа моральності – у вірі в Бога, яку слід виховувати в дітях на прикладах добропорядного життя батьків. Адже християнство – єдина світова релігія, яка не тільки зобов'язує дітей підкорятися батьківській волі, а й батькам – поважати дітей; 2) “розкриття совісті” виховання спрямованості душевного настрою дитини на радість від доброго звершення і на душевний біль від гріховних вчинків; 3) “примус до добра” –

виховання у дітей твердої волі, витримки, терпіння, бадьорості духу і, насамперед, примушення себе до добрих справ, щоб не настало послаблення моральності, яке приводить до негідних вчинків.

Нажаль, в цілому рівень викладання в єпархіяльних училищах був не досить якісним, що пояснюється кількома, перш за все, матеріальними причинами. Спочатку в училищах для дівчат духовного звання викладали переважно священики або викладачі духовних семінарій, але на громадських засадах. Пізніше до єпархіяльних училищ йшли працювати переважно молоді випускники світських та духовних навчальних закладів, які не мали можливості працевлаштуватися до чоловічих гімназій. Пояснювалося це тим, що стаж педагогічної діяльності в жіночому училищі зараховувався при нарахуванні пенсії лише в тому випадку, коли викладач виходив на пенсію з чоловічого навчального закладу. Така несправедлива норма законодавства спонукала кращих викладачів, навіть при більш високій платі за роботу в єпархіяльному училищі, ніж інде, шукати інше місце працевлаштування. Тому відбувалася постійна заміна більш досвідчених викладачів недосвідченими, що негативно відбивалося на якості викладання та успіхах учениць.

Слід відзначити, що, не зважаючи на певні недоліки в організації церквою жіночої освіти, єпархіяльні училища користувалися значною довірою дівчат та їхніх батьків, бо давали можливість за 6 років (проти 7 – 8 в жіночій гімназії) отримати педагогічну освіту та можливість працевлаштування вчительською церковнопарафіяльного, народного (початкового) училища, вчительською в перших трьох класах жіночої гімназії [6, 35 – 37] і навіть домашньою вчительською “з тих предметів, у яких виявили добрі успіхи” [10, 1380]. Тому число єпархіяльних училищ та учениць в них швидко зростало. Наприклад, 1892 р. в 44 училищах, що функціонували в державі, навчалася близько 13000 осіб, а за півстоліття їхньої діяльності число випускниць перевершило 25000.

Приблизно половина з них пов’язали своє життя з педагогічною діяльністю у різних навчальних закладах. їхня педагогічна і місіонерська діяльність, життя поміж народу, часто в селах, далеких від цивілізованих міст, не завжди були легкими. Ось як описує життя і педагогічні будні випускниці єпархіяльного училища Д. Семенов: “Вона мала жити на 12 руб. (6 доларів) на місяць; селянська хата, орендована за 20 руб. на рік слугувала їй житлом; селянська сім’я – її єдина спільнота, якщо немає священика

в селі або будинку поміщика поблизу. Рідкі візити інспектора народних училища або одного з членів училищної Ради і щорічний приїзд навесні екзаменаційної комісії ...” – ось і всі події її подвижницького життя [9, 14].

Разом з тим, поміж випускниць училищ було багато здібних, талановитих та успішних жінок, які досягли значного професійно-кар’єрного росту. Вони продовжували навчання у Вищих жіночих, літніх та інших профільних педагогічних, медичних (стоматологічних та акушерських) курсах, Ці жінки працювали педагогами в гімназіях, утримували пансіонати для дівчат, лікарями, займалися письменницькою працею, і люди “завжди дивувалися їхній талановитості, любові до вибраної стезі та науки, їхньому працелюбству й твердим моральним переконанням” [10, 15]. Основу для таких високих якостей та здатності для служіння народу прищепили цим жінкам у жіночих єпархіяльних училищах.

Висновки. Єпархіяльні жіночі училища, які діяли з 1843 до 1917 року як складник церковної організації, здійснили значний внесок у процес соціалізації молодих жінок та забезпечили їхню середню професійну (педагогічну) освіту й включення у сферу трудової діяльності.

Проаналізовані у статті загальні особливості становлення та розвитку єпархіяльних жіночих училищ не вичерпують всього потенціалу накопиченого досвіду, особливо у сфері виховання, що ще чекає свого вивчення та введення його в сучасну педагогічну науку й практику. Саме це наголошується у Декларації про сприяння діалогу і взаємопорозумінню між релігіями і цивілізаціями, яка засвідчує, що “релігія – це рушійна сила, котра все наповнює сенсом, забезпечує моральні принципи та позитивну спрямованість” [3].

1. Багалеї Д.І. *История города Харькова за 250 лет его существования (1655 – 1905): Ист. моногр.: В 2-х т. / Д.И. Багалеї, Д.П. Миллер. – Харьков: Зильберберг и сыновья, 1912. – Т. 2. – 982 с.*

2. Бурмака В.П. *Апостоли культури / В.П. Бурмака. – Харків: Велес, 2002. – 69 с.*

3. Зідорук С.І. *Український досвід партнерської взаємодії держави і Церкви в європейському контексті / С.І. Зідорук // Стратегічні пріоритети. – 2010. – №1. – С. 86 – 91.*

4. Лисенко С.А. *Психолого-педагогічна підготовка вчителів початкового навчання на педагогічних курсах в Україні (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.): дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.01 / Лисенко Світлана Андріївна. – Харків, 2007. – 232 с.*

5. Миропольский С. *Очерк истории церковноприходской школы от первого ее возникновения на Руси до нашего времени / С. Миропольский. – Вып. 1. От основания школы Св. Владимира до монгольского ига. – СПб.: Синодальная тип., 1894. – 64 с.*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА У МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ (1918 – 1939 рр.)

6. Пиллер О. *Итоги женского образования в России и его задачи* / О. Пиллер. – СПб.: Тип. Тренке и Фюсно, 1888. – 239 с.

7. Семенов Д. *Епархиальные женские училища за первое 50-летие их существования* / Д. Семенов // *Русская школа*. – 1893. – № 9, 10. – С. 26 – 37.

8. Семенов Д. *Епархиальные женские училища за первое 50-летие их существования* / Д. Семенов // *Русская школа*. – 1893. – № 11. – С. 29 – 48.

9. Семенов Д. *Епархиальные женские училища за первое 50-летие их существования* / Д. Семенов // *Русская школа*. – 1893. – № 12. – С. 12 – 17.

10. Фальборк Г., Чарнолуцкий В. *Пастельная книга по народному образованию: законы, распоряжения, правила, инструкции, сведения и приказы по школьному и внешкольному образованию народа: В 3-х т.* / Г. Фальборк, В. Чарнолуцкий. – СПб.: Изд. тов. “Знание”, тип.-лит. Б.М. Вольфа, 1901. – Т. 2. – 1538 с.

11. *Путешествие Антиохийского патриарха Макария в Россию в половине XVII века, описанное его сыном, архидиаконом Павлом Аллепским.* Перев. с араб. Г. Муркоса. – Вып. 2. (От Днестра до Москвы). – М.: Университетская типография, 1897. – 202 с.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2012

УДК 94 (477)

Іванна Лучаківська, кандидат історичних наук доцент кафедри правознавства, соціології та політології
Ігор Павлів, старший викладач кафедри теорії та методики фізичного виховання і оздоровчих технологій
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ШКІЛЬНИЦТВА У МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ (1918 – 1939 рр.)

У статті розглядаються нормативно-правові умови розвитку української школи у міжвоєнній Польщі через висвітлення змісту законодавчих актів та адміністративних розпоряджень. Особливу увагу звернуто на введення “закону Грабського” та процес “нормалізації” 1990-х рр.

Ключові слова: українське шкільництво, міжвоєнна Польща, “закон Грабського”, “нормалізація”.

Літ. 27.

Іванна Лучаківська, кандидат історических наук, доцент кафедри правоведення, соціології і політології
Ігорь Павлов, старший преподаватель кафедри теорії і методики фізического воститання
і оздоровительных технологий
Дрогобычского государственного педагогического университета
имени Ивана Франко

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОГО ШКОЛЬНИЧЕСТВА В МЕЖВОЕННОЙ ПОЛЬШЕ (1918 – 1939 ГГ.)

В статье рассматриваются нормативно-правовые условия развития украинской школы в довоенной Польше через освещение содержания законодательных и административных распоряжений. Особое внимание обращено на введение “закона Грабского” и процесс “нормализации” 1990-х гг.

Ключевые слова: украинское школьничество, межвоенная Польша, “закон Грабского”, “нормализация”.

Ivanna Luchakivska, Ph. D. (History), Docent of Jurisprudence, Sociology and Political Science Department
Ihor Pavliv, Senior Lecturer of Theory and Methods of Physical Training and Health Technologies Department
Drohobych State Pedagogical University by I. Franko

STANDARD AND LEGAL PRINCIPLES UKRAINIAN SCHOOLING DEVELOPMENT IN POLAND IN INTERWAR PERIOD (1918 – 1939)

In the article considered standard and legal conditions of Ukrainian schooling development in Poland in interwar period through baring the contain legislative acts and administrative orders. Special attention was paid on introduction of “Low of Hrabovsky” and the process of “normalization” in 1990th.

Keywords: Ukrainian schooling, Poland in interwar period, “Low of Hrabovsky”, “normalization”.

Постанова проблеми та аналіз актуальних досліджень. У сучасній історіографії з’явилися дослідження, присвячені українському національно-визвольному руху міжвоєнної Польщі, а в його контексті і

засадам розвитку української національної школи, історія якої розглядається як вагомий чинник національної консолідації українців. У руслі вивчення національної школи означеного періоду можна виділити українські загально історичні